

เสียงกลองสองฝั่งลุ่มน่านแม่ระมิงค์ : กลองหลวง

โดย
ชูลักษณ์ ชูชาติ

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๓

เสียงกลองสองฝั่งลุ่มน้ำแม่ระมิงค์ : กลองหลวง

ชูลีสิทธิ์ ชูชาติ

ตอนที่ 1 แนวคิดพื้นฐาน

กลองหลวง เป็นกลองที่ใหญ่ที่สุดใบล้านนา อาจเป็นกลองที่ยาวที่สุดในประเทศไทย กลองชนิดนี้ เคยพบเฉพาะในภาคเหนือตอนบนของประเทศเท่านั้น ขนาดของกลองหลวงมีเส้นผ่าศูนย์กลางบริเวณปากกลอง 65 เซนติเมตร ก้นกลอง ตึกกว่า เล็กน้อยประมาณ 75 เซนติเมตร มีขนาดความยาวประมาณ 175 เซนติเมตร¹ อย่างไรก็ตาม กลองบางลูกอาจโตกว่านี้หรือเล็กกว่านี้ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแรงศรัทธาของชาวบ้านในหมู่บ้านในการสร้างกลองหลวงถวายวัด

ความยิ่งใหญ่ของกลองหลวง นอกจากใน เรื่องรูปแบบซึ่งแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาและ เสียงของกลองหลวงเมื่อตีแล้วจะดังถึงสวรรค์ เทวดาและพระอินทร์ ได้ยิน² สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของกลองหลวงก็คือ เป็นจุดศูนย์รวมของสังคมชาวนา ที่สะท้อนถึงลักษณะกระบวนการหมู่บ้าน ซึ่งแสดงออกในเรื่องของความสามัคคี ความร่วมมือ ในการทำงาน ความศรัทธาในพุทธศาสนาแบบชาวนา ความอิสระจากอำนาจของรัฐ โดยใช้พระเป็นผู้นำในการสร้างความชอบธรรมและเกิดการยอมรับกัน เป็นที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า ในขณะที่พลังความสามัคคีซึ่งกลุ่มชาวนามอบให้กับวัด หรือพุทธศาสนาในรูปแบบของการสักสอยตัดต้นไม้เถื่อนมาสร้างกลองหลวง เพื่อเป็นพุทธบูชา โดยมีพระภิกษุร่วมเดินทาง ไปกับกลุ่มชาวนาและต่อมาก็ร่วมแรงกันสร้างกลองหลวงให้มีขนาดใหญ่ ตีแล้วส่งเสียงดัง กลบเสียงกลองคนอื่น ๆ เมื่อมีการประกวดกลองหลวงไป ทศกาลต่าง ๆ ท่ามกลางการยกยอชมเชยของชาวนาในแต่ละวัด มาชมและสนับสนุนกลองหลวงในวัดของตนเอง ขณะตีแข่งขันให้ส่งเสียงดังและตุงกลิ้งเสียงกลองไปอื่น ๆ ไว้หมด

¹ ผู้เขียนวัดจากกลองหลวง วิทยาลัยครู เชียงใหม่.

² สัมภาษณ์ นายฮิ้น แก้ววงทอง อายุ 72 ปี (พ.ศ. 2529) บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 3 ตำบลเวียงยอง อำเภอเวียง จังหวัดลำพูน.

การแข่งขันในรูปแบบของพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวนาในล้านนา ซึ่งแสดงออกถึงกระบวนการรักษาหมู่พวกในหมู่บ้านเดียวกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการรวมน้ำใจ แต่ในรูปแบบของพิธีกรรมเดียวกัน เนื้อหาสาระอีกมิติหนึ่งก็แสดงออกในรูปของการแข่งขันเพื่อชัยชนะ แต่มิใช่เพื่อชัยชนะในลักษณะของเอกัตบุคคล แต่เป็นชัยชนะของมวลชนในหมู่บ้านเดียวกัน ที่มีต่อมวลชนในหมู่บ้านอื่น ลักษณะดังกล่าวแล้วน่าจะเป็นรูปแบบหนึ่งของ "สงครามพิธีกรรมในล้านนา" โดยมีสังคมชาวนาของแต่ละหมู่บ้านเป็นคู่ปรปักษ์

ในปัจจุบันการประกวดกลองหลวงในล้านนาไทย กระจุกกันเฉพาะในชนบท วัดในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบลุ่มน้ำปิง เขตอำเภอสันป่าตอง จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่และเขตอำเภอเมือง ป่าซาง บ้านไผ่ จังหวัดลำพูนมีกลองหลวงเกือบทุกวัด สำหรับวัดในเขตอำเภอ หรือจังหวัดอื่น ๆ ของภาคเหนือตอนบน หรือเขตล้านนาไทย ก็มีกลองหลวงเช่นเดียวกันแต่น่าจะเบาบางกว่าในเขตอำเภอดังกล่าวแล้ว จากประสบการณ์ของผู้เขียนก็พบว่า มีกลองหลวงทั่วไปในล้านนา แต่ในบางหมู่บ้านก็พบแต่ซากของกลองหลวง เพราะชาวนาในหมู่บ้านได้เลิกประเพณีนี้ไปแล้ว โดยเฉพาะหมู่บ้านในเขตเมือง

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญและน่าสนใจที่สุดของกลองหลวงก็คือ กระบวนการหมู่พวกของสังคมชาวนาในมิติของการใช้กลองหลวงกระทำสงครามพิธีกรรม โดยมีพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ในการศึกษาก็มิได้ละเลยรูปแบบและวิวัฒนาการของกลองหลวงทั้งในรูปแบบของวัตถุ พฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนจิตสำนึกของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยใช้วิธีการบรรยายแบบวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ใช้รูปแบบของการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กับมานุษยวิทยา หรือรูปแบบของสหวิทยาการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องกลองหลวง ยังไม่มีนักวิชาการคนใดกระทำออกมาให้เห็นรูปแบบที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านมนุษยศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ เรื่องราวของกลองหลวงเป็นแต่เพียงวรรณกรรมมุขปาฐะของสังคมชาวนาหรือนักวิชาการที่รับทราบแต่เพียงผิวเผิน

สำหรับผู้เสนอเค้าโครงการวิจัยเรื่องนี้ ได้เคยเป็นกรรมการจัดประกวดกลองหลวง และชมการแข่งขันกลองหลวงหลายครั้ง ประกอบกับมีความสนใจเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ได้เริ่มต้นศึกษาเรื่องกลองหลวงตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เพราะเห็นว่าเป็นกลองใหญ่และแปลกดี ได้เคยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับช่างกลองหลวง กรรมการตัดสินประกวดกลองหลวง และชาวบ้านผู้เกี่ยวข้องเป็นประจำเต็มบ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ดังนั้นเมื่อการศึกษาเรื่องกลองหลวงยังเห็นแต่เพียงวรรณกรรมมุขปาฐะ หรือคำบอกเล่า ก็ควรจะได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เพราะกลองหลวงเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของล้านนา และเกี่ยวข้องกับชาววลัยใหญ่ในหมู่บ้าน ถ้ากลองหลวงไม่มีความสำคัญ ชาววลัยใหญ่บ้านก็คงไม่เกิดศรัทธาในการสร้างกลองที่ใหญ่ที่สุดในล้านนาและยกพวกทั้งหมู่บ้านไปร่วมงานการแข่งขันกลองหลวง โดยมิได้หวังรางวัลทางเงินตราเป็นเป้าหมาย เพียงแต่ต้องการแสดงออกถึงกระบวนการหมู่บ้าน โดยมีความศรัทธาและอำนาจลึกลับเป็นสิ่งเร้าสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมกระบวนการหมู่บ้านดังกล่าวแล้ว นี้คือมิติหนึ่งของประวัติศาสตร์ประชาชน ซึ่งควรจะศึกษาอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัย

- เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ตลอดจนรูปแบบของกลองหลวงในเขตล้านนา
- เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของกลองหลวง
- เพื่อศึกษาประวัติของกระบวนการสังคมนา ซึ่งเข้าร่วมพิธีกรรมกลองหลวงว่า วิวัฒนาการไปอย่างไร
- เพื่อศึกษาโลกทัศน์ จิตสำนึกและความศรัทธาของสังคมนาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลึกลับ และพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัด หรือซ่อนเร้นอยู่ในกระบวนการกลองหลวงแล้ววิเคราะห์ว่า พฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อแนวความคิด กระแสหลักของสังคณาเมือง หรืออำนาจของรัฐอย่างไร

ตอนที่ 2

ระเบียบวิธีการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยในเชิงปริมาณและคุณภาพควบคู่กันแต่เน้นหนักเชิงคุณภาพ วิธีการในเชิงปริมาณจะศึกษารูปแบบของกลองหลวงในท้องถิ่นต่าง ๆ ของล้านนาแล้วหาค่าของความแตกต่าง ๆ ทางสถิติเกี่ยวกับเรื่องของรูปแบบ สำหรับวิธีการเชิงคุณภาพ กระทำได้ดังนี้

- 2.1 สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับกลองหลวง เช่น พระ ช่างกลองหลวง กรรมการตัดสินกลองหลวง ช่างนาผู้ร่วมกระบวนการกลองหลวง ประมาณ 100 คน นอกจากนี้ยังสัมภาษณ์บุคคลภายนอกประกอบด้วย
- 2.2 เข้าร่วมกระบวนการกลองหลวงกับช่างนาตั้งแต่ก่อนแข่งขัน วันแข่งขัน และเลิกการแข่งขัน
- 2.3 ศึกษา สังเกต วิธีการสร้าง การบำรุงรักษากลองหลวง
- 2.4 สังเกตรูปแบบของกลองหลวงในระยะเวลาดังต่าง ๆ กันในรอบ 100 ปี
- 2.5 ศึกษาจากรูปภาพ และเอกสารซึ่งข้อมูลเหล่านี้อาจหาได้จาก วัด และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

- พื้นที่ ศึกษากระบวนการกลองหลวงในเขตล้านนา เน้นหนักในเขตอำเภอป่าซาง บ้านไผ่ และอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อำเภอสันป่าตอง จอมทอง ในจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะกลองหลวงในจังหวัดอื่น ๆ เช่น น่าน

เชียงใหม่ และลำปาง รวมเขตจังหวัดซึ่งจัดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง น่าน และพะเยา

- ระยะเวลา ศึกษาทดลองหลวงเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและกระบวนการในระยะ เวลาประมาณ 100 ปี (พ.ศ. 2427 - 2530)

แนวคิดและทฤษฎี

- ใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมชาวนา คือต้องรู้ลักษณะของสังคมชาวนาว่า เป็นอย่างไร ต้องศึกษาแนวคิดของนักมานุษยวิทยาซึ่งศึกษาเรื่องนี้ไว้ ทั้งทาง สังคมอเมริกา ยุโรป เอเชีย และไทย เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูล แต่มิใช่เป็นกรอบที่ยึดเหยียดข้อมูล
- ต้องศึกษาระบบการผลิตเพื่อยังชีพของสังคมเอเชีย ประกอบกับแนวคิดของ นักมานุษยวิทยา
- ต้องศึกษาแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลต้องนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งได้จากการศึกษาด้วยวิธีสังเกต สัมภาษณ์ เข้าร่วมขบวนการ อ่านเอกสาร ภาวนิจารณาพร้อมกับ แนวคิด ทฤษฎี หลาย ๆ รูปแบบ เมื่อนำทุกสิ่งทุกอย่างของข้อมูลมาผสมกลมกลืน ขณะนี้ จะเกิดการยุ่งยากปั่นป่วนในการ วิเคราะห์อย่างยิ่ง แต่หลังจากขบวนการของการขัดแย้งและผสมผสานผ่านพ้นไปก็จะได้ "สสารใหม่" หรือข้อสรุปใหม่ซึ่งเกิดจากการประสานระหว่างทฤษฎีกับข้อเท็จจริง แล้วนำข้อสรุปนั้นบรรยายเป็นลายลักษณ์อักษรในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

คำว่า "สสารใหม่" หรือ "ข้อสรุปใหม่" อาจสอดคล้อง ใกล้เคียงกับ หรือ แตกต่างจากแนวคิดทฤษฎีเก่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ค้นพบ ในเวลาที่ต่างกัน และไม่สามารถ ควบคุมตัวแปรได้

ตอนที่ 3

บทสรุปและแนวคิดจากการศึกษา

1. กลองหลวง

กลองหลวงเป็นกลองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในล้านนาหรือเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และจากการสังเกตในการเดินทางไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ก็ยังมีเคยพบกลองชนิดใดที่มีความยาว ความยากลำบากในการจัดทำ และความงดงามทางด้านศิลปะเท่ากับกลองหลวง ดังนั้น นอกจากกลองหลวงเป็นกลองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในล้านนาแล้ว อาจเป็นกลองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทยด้วย นี่คือการพิจารณาเฉพาะรูปแบบ มิได้คำนึงถึงสถานภาพและบทบาทในการยอมรับของสังคม เมื่อเทียบกับกลองชนิดอื่น ๆ เช่น กลองวินิจัยเกรี อันเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมหลวง

กลองหลวงหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กลองเอวใหญ่ เป็นกลองหุ้มหนังวัวหน้าเดียวแล้วมีเอวคอดกั้ว ก้นกลองใหญ่กว่าหน้ากลองเล็กน้อย สิ่งสำคัญที่สุด คือ จากเอวกลองถึงก้นกลอง รุกกลองมีขนาดเล็ก ประมาณ 1 - 1 1/2 นิ้ว แล้วค่อย ๆ บานออกบริเวณก้นกลอง การจัดสร้าง รุกกลองขนาดเล็กเพื่อให้เกิดการอัดแรงและส่งเสียงดังในเวลาตี การจัดสร้างรุกกลองหลวงขนาดเล็กเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่สุด ในการแยกกลองหลวงออกจากกลองเอวหรือกลองหน้าเดียวประเภทอื่น ๆ ในปัจจุบันกลองหลวงมีขนาดหน้ากลองประมาณ 28 นิ้ว ก้นกลอง 32 นิ้ว มีความยาวประมาณ 130 นิ้ว แต่จุดเริ่มต้นหน้ากลองประมาณ 22 นิ้ว ก้นกลอง 24 นิ้ว มีความยาว 136 นิ้ว หรือบางครั้งก็ยาวกว่านี้

ต้นแบบของกลองหลวงปัจจุบันเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 120 ปี มานี้เอง การจัดสร้างกลองหลวงครั้งแรกก็เพื่อถวายในงานวัดอันเนื่องมาจากงานบอยหลวงวัดทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แต่การสร้างกลองหลวงดังกล่าวแล้ว มิได้หมายความว่าเป็นการก่อกำเนิดวัฒนธรรมกลองหลวงครั้งแรก แต่หมายถึงการจัดสร้างกลองหลวงแบบรูเล็ก เช่นในปัจจุบันครั้งแรกเท่านั้น กลองหลวงเป็นวัฒนธรรมของชายองในแถบสองฝั่งลุ่มน้ำปิงของลำพูน เชียงใหม่ เป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า 200 ปี แต่เป็นกลองหูลวงรูปแบบเก่า หรือเป็นกลองเอวกลางหรือกลองเป็งโงง เป็นกลองหุ้มหนังหน้าเดียว แต่มีรุกกลองใหญ่ตั้งแต่เอวถึงก้นกลอง ชายองและคนใน

ล้านนาตีกลอง เอวกลางในชบวนพ็อนเล็บ หรือชบวนแห่อื่น ๆ การจัดงานปอยหลวงแล้วมีการแห่ศรัทธาหรือการจัดสิ่งของ ไปถวายพระของแต่ละหมู่บ้าน แล้วมีการจัดชบวนอย่างสวยงาม ก็ต้องมีกลองชนิดนี้ เช่นเดียวกัน เมื่อหลาย ๆ หมู่บ้าน มารวมตัวกันที่วัด หลังจากเสร็จพิธีสงฆ์แล้ว ก็มีการรื่นเริงสนุกสนาน โดยการ "โยมกลอง" หรือตีกลองแข่งขัน ในบางครั้งก่อนวันงานปอยหลวงก็อาจนัดประลองเสียงกลองก่อนวันแข่งขัน นี่คือสาเหตุของการกำเนิดการแข่งขันกลองหลวง ซึ่งเริ่มจากการแข่งขันกลองหลวงรูปแบบเก่า หรือกลอง เอวกลางก่อนแล้วเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแข่งขันเป็นกลองหลวงขนาดใหญ่ รูเล็ก เพื่อวัตถุประสงค์แห่งชัยชนะ เป็นหลักสำคัญ ในการคิดค้นรูปแบบของขนาดซึ่งใหญ่โตกว่าเดิม

การแข่งขันในสมัยเริ่มต้นหรือก่อน พ.ศ. 2500 ก็ยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดว่า แข่งขันเวลากลางคืน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ชาวนาว่างเว้นจากการทำงานและมีเวลาว่าง โลกของกลางคืนเป็นโลกที่อิสระจากการทำงานของชาวนา แล้วต่อมาก็เปลี่ยนแปลงมาแข่งขันกลางวันประมาณก่อน พ.ศ. 2500 อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในชบวนกลองหลวง ไม่สามารถใช้เวลาเป็นเส้นแบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงได้ ชบวนกลองของมนุษย์มิใช่ชบวนกลองทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถเปิดและปิดตามกาลเวลา ดังนั้น ในสภาพการเปลี่ยนแปลงชบวนกลองหลวง ในบางครั้งการกำหนดเวลา ย่อมมีสิ่งใหม่ควบคู่กับสิ่งเก่า แต่เวลาก็บอกได้แต่เพียงว่า สิ่งใหม่กำลังมาแรง แต่สิ่งเก่ากำลังอ่อนตัวลง

การเดินทางไปร่วมชบวนแข่งขัน เริ่มต้นจากการใช้เกวียนล้อดีแทกแทนหรือตุ้มเกวียนทำด้วยไม้ นั่นคือการลากจูงกลองหลวงแบบเก่าเมื่อประมาณ 150 ปีล่วงมาแล้ว ต่อมาก็ใช้เกวียนล้อเป็นซี่แกน หรือตุ้มเกวียนทำด้วยเหล็กแล้วลากจูงไปแข่งขัน หลังจาก พ.ศ. 2500 รถยนต์ได้เริ่มเข้าไปมีบทบาทในหมู่บ้านแต่ก็ไม่มากนัก การลากจูงกลองหลวง เริ่มใช้รถยนต์เข้ามามีบทบาทและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนกระทั่งปัจจุบัน การใช้เกวียนก็หมดสิ้นไป

2. สังคมชาวนา

ในพิธีกรรมกลองหลวงหรือการแข่งขันกลองหลวงสามารถสะท้อนภาพของสังคมชาวนาได้หลายประการ

2.1 ความยึดมั่นในสถาบันศาสนา ในท่ามกลางความล้มเหลวของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งที่ช่วยตอบปัญหาและเป็นที่ยึดของชาวนาคือ สถาบันศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธแบบชาวบ้าน ซึ่งมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่อง ผี สาง เทวดา ศาสนาพราหมณ์ และแนวความคิดจากวัฒนธรรมหลวงของรัฐครอบงำอยู่ พุทธศาสนาแบบชาวบ้านถึงไม่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์ยากในโลกนี้ได้ แต่ก็ให้ความหวังในโลกหน้า อิทธิพลของวัฒนธรรมหลวง ในด้าน กลไก รัฐ เช่น ระบบกฎหมาย การลงโทษ ฯลฯ ตลอดจนแนวคิดและคำสอนให้ยอมจำนน สิ่งเหล่านี้สามารถลดปัญหาและความขัดแย้งให้เบาบางลงได้ จากโครงสร้างส่วนบนอันหนาทึบปกคลุมสังคมชาวนาดังกล่าวแล้ว จึงทำให้สังคมชาวนาค่อนข้างเป็นสังคมปิด และยึดมั่นในสิ่งที่รัฐหยิบยื่นให้ อย่างเหนียวแน่น

ในเรื่องกลองหลวง สังคมชาวนาตอบว่าเกิดขึ้นสมัยพุทธกาล การตีกลองหลวงเพื่อจุดศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปไกลเหมือนเสียงกลอง แต่ขณะเดียวกันลักษณะของความ เป็นมนุษย์ ทำให้ชาวนาตอบว่า การแข่งขันกลองหลวง นอกจากเพื่อศาสนาแล้วยังเพื่อความสนุกสนาน เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน และแข่งขันเพื่ออนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมไว้ เหตุผลที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการแข่งขันเพื่อชัยชนะและความยิ่งใหญ่ของหมู่บ้าน นี่คือเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ชาวนาต้องเปลี่ยนรูปแบบกลองหลวงจากขนาดเล็กให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ตามหลักฐานที่ค้นพบในรอบ 100 ปีที่ผ่านมา

คำตอบดังกล่าวเป็นคำตอบที่อยู่ในจิตสำนึก แต่คำตอบภายใต้จิตสำนึกในขบวนการกลองหลวง อาจเป็นเพราะว่า

2.1.1 ความผูกพันกับสถาบันศาสนา หรือศาสนานุทธแบบชาวบ้าน ซึ่งเป็นที่ยึดมั่นที่สำคัญที่สุดของชาวนา คำตอบในการจัดสร้างกลองหลวงจุดเริ่มต้นจึงมอบให้แก่พุทธศาสนา ว่ากลองหลวงเกิดขึ้นตั้งแต่พุทธกาล

2.1.2 การอนุรักษ์ประเพณีกลองหลวง มิใช่เกิดจากการอนุรักษ์ประเพณีอย่างแท้จริง แต่เป็นการอนุรักษ์แบบจอมปลอม ประเพณีอื่น ๆ ชาวนาละทิ้งได้ตามกาลสมัย และความ ต้องการของอำนาจรัฐ แต่พิธีกรรมกลองหลวงเป็นเรื่องของศาสนาอันเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชาวนา ในลักษณะของวัฒนธรรมย่อย ก่อนที่วัฒนธรรมหลวงจะเข้ามาเปลี่ยนศูนย์รวมน้ำใจ ดังนั้นสิ่งใดที่

ตามเพื่อศาสนาชาวนาต้องอนุรักษ์ไว้ เพราะเป็นที่พึ่งทางใจแหล่งเดียวและแหล่งสุดท้ายที่ชาวนามั่นใจในสังคมเก่า

การรักษาประเพณีกลองหลวง ในส่วนของจิตใต้สำนึกแล้วเกิดจากพิธีกรรมกลองหลวงเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากกว่า ถ้าการแข่งขันเพื่อความสนุกสนานบันเทิงอย่างเดียวนั้น ชาวนาก็ละทิ้งและขาดความสนใจ พร้อมกับรับเทคโนโลยีใหม่แห่งความบันเทิงเข้ามาแทนที่ เหมือนกับสังคมชาวนานิยมวงดนตรีลูกทุ่ง มากกว่าละครซอพื้นเมือง

2.2 เหตุผลในการจัดสร้างกลองหลวงในคำตอบของชาวนา การจัดสร้างกลองหลวงถวายวัดก็เพื่อได้บุญกุศล และได้นำกลองหลวงมาใช้ในพิธีทางศาสนาและการแข่งขัน แต่ถ้าวิเคราะห์ในส่วนตัวแล้ว การจัดสร้างกลองหลวงยังเกิดจากการเลียนแบบและความต้องการชื่อเสียงของกลุ่มชาวนาประจำวัดในหมู่บ้านต่าง ๆ หมู่บ้านใดไม่มีกลองหลวงประจำวัดทำให้เกิดการน้อยหน้ากว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ดังนั้นการเลียนแบบระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงสองฝั่งน้ำบึงในเขตนี้ที่ลำพูน เชียงใหม่ จึงเกิดขึ้น

2.3 เหตุผลการแข่งขันกลองหลวง กลุ่มชาวนาตอบว่า เพื่ออนุรักษ์ประเพณี เพื่อเชื่อมความสามัคคี และความสนุกสนาน แต่สิ่งซึ่งซ่อนเร้นอันไม่สามารถแสวงหาคำตอบจากการสัมภาษณ์ได้ แต่เมื่อได้วิเคราะห์ด้วยวิธีการอื่น ๆ ก็พบว่า เหตุผลอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้จิตสำนึกของชาวนาในการแข่งขันกลองหลวง คือความต้องการมีชื่อเสียง หรือความต้องการเป็นวีรบุรุษของหมู่บ้าน

ถึง ไม่มีการแข่งขันขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในสังคมไทยในเชิงนิตินัย แต่โดยหลักพฤตินัยความรู้สึกในเรื่องนี้ยังมีอยู่ในสังคมไทย สังคมชาวนาเป็นชนชั้นที่ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน การยอมรับจากสังคมแทบจะไม่มี ชาวนาไม่มีเหรียญตราหรือยศฐาบรรดาศักดิ์ ที่รัฐได้มอบหมายให้ เหมือนชนชั้นในอาชีพอื่น ๆ เช่น ขุนนาง พ่อค้า และพระสงฆ์ ธรรมชาติของชาวนาก็เหมือนกับธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป คือต้องการสนุกสนาน ต้องการแสวงหาชื่อเสียงและการยอมรับจากสังคม จากเหตุผลดังกล่าวแล้วจึงเกิด "คนหนุ่ม" หมู่เขตดีกลองหลวง เพื่อความเป็น "วีรบุรุษของหมู่บ้าน" เกิดการรวมกลุ่มของชาวนาในหมู่บ้านเดียวกัน ล้างกลองหลวงแข่งขันเพื่อชัยชนะและสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้านของตนเอง เกิดความรักหมู่บ้าน และภาคภูมิใจ

ในหมู่บ้านของตนเอง นี่คือนั่นระหลักของสังคมชาวนาซึ่งยึดติดกับหมู่บ้านเป็นเวลาช้านาน

2.4 การใช้วิธีการเพื่อชัยชนะ แนวคิดของการจัดสร้างกลองหลวงมีรากฐานจาก พุทธศาสนา แต่ความต้องการชัยชนะทำให้ชาวนาต้องกระทำทุกวิถีทางทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และ ความคิดแบบดั้งเดิม การจัดสร้างรูปแบบกลองหลวงให้ใหญ่ขึ้น การเลือกไม้ประดับตกแต่งจัดสร้าง กลองหลวง การเลือกหนังวัวซึ่งปิดหน้ากลอง และจัดหาช่างผู้ชำนาญ นี่คือเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แต่ความคิดแบบดั้งเดิม ในการใช้คาถาอาคมกับกลองหลวง ทั้งในด้านป้องกันและรุกราน การเซ่นไหว้ผีสนามางไม้ไผ่ขบวนการกลองหลวง ล้วนแสดงให้เห็นถึงสภาพของสังคมชาวนาผูกพันกับความคิด ความเชื่อแบบเก่า ๆ และการเป็นพุทธศาสนิกชนของชาวนา ที่มีได้เป็นพุทธมามกะตามแนวปรัชญาของศาสนาพุทธอย่างแท้จริง แต่เป็นพุทธแบบชาวนานี่คือตัวอย่างของการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมกลองหลวงหรือศาสนาพุทธซึ่งยอมรับ โดยรัฐ และวัฒนธรรมย่อยของสังคมชาวนา

จากจุดเริ่มต้นในการจัดสร้างเพื่องานบุญกุศลและเพื่อเกื้อหนุนศาสนา กลับกลายเป็น การแข่งขันเพื่อชัยชนะ และความมีชื่อเสียง ดังนั้นในการแข่งขันบางครั้งจึงใช้วิธีการทางไสย- ศาสตร์เข้ามาช่วยเพื่อหวังชัยชนะ และบางครั้งก็มีการกล่าวหาว่า กรรมการไม่ยุติธรรม เมื่อตัดสินให้กลองหลวงประจำหมู่บ้านของตนแน่

2.5 การยึดติดแน่นกับหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าการแข่งขันกลองหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อ เชื่อมความสัมพันธ์ แต่เป็นความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้าน มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน ทั้งนี้ ลังเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้เข้าร่วมขบวนการกลองหลวงมีการสัมพันธ์กันในหมู่บ้านเดียวกัน การ เข้าร่วมสังสรรค์กับหมู่บ้านอื่นแทบ ไม่มีเลย นี่แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกเป็นหมู่พวกเดียวกันของ สังคมชาวนาเกิดขึ้นเฉพาะระดับหมู่บ้านเท่านั้น

3. พิธีกรรมกลองหลวงกับรัฐ

พิธีกรรมกลองหลวงเป็นวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชาวนาและวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว ยัง คงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันทั้งนี้เพราะ

3.1 พิธีกรรมกลองหลวง ไม่เป็นภัยแก่สังคม ไม่มุ่งต่อต้านรัฐ การรวมกลุ่มของ ชาวนา ในพิธีกรรมกลองหลวง เพื่อความสนุกสนาน ไม่ใช่ร่วมกันเพื่อประท้วงหรือต่อต้านรัฐ ดังนั้น รัฐจึง ไม่ขัดขวางพิธีกรรมกลองหลวง

3.2 พิธีกรรมกลองหลวง ทำให้กลุ่มชาวนาสนุกสนานเกิดการพักผ่อนและคลายความ ตึงเครียดจากหน้าที่การงาน สามารถบรรเทาทุกข์ได้ชั่วคราวช่วยยาม ดังนั้นจึงเป็นที่นิยมของกลุ่มชาวนา

3.3 พิธีกรรมกลองหลวงทำให้เกิดพลังความสามัคคีในกลุ่มชาวนาคือทำให้มีการพบปะ ลังสรรค์และร่วมกันกระทำกิจกรรม แต่เป็นความสามัคคี ในด้านการบันเทิงเพื่อผ่อนคลายความ เครียดและลี้ภัยทางด้านเศรษฐกิจการเมืองเพียงชั่วคราว มิใช่พลังความสามัคคีที่รวมตัวกัน เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองอย่างแท้จริง

3.4 พิธีกรรมกลองหลวงสอดคล้องกับอุดมการณ์ของพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ความเชื่อ ของชาวบ้านหรือกลุ่มชาวนาคิดว่าการทำบุญหรือการร่วมแรงร่วมใจกับวัดในลักษณะต่าง ๆ ช่วยให้ ชีวิตมีความสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า การเข้าร่วมพิธีกรรมกลองหลวงจึง เป็นงานบุญเพราะ ได้ กระทำกิจกรรมร่วมกับวัด และการยึดมั่นฝังจิตอยู่กับวัด เป็นของควบคู่กับกลุ่มชาวนามาตั้งแต่โบราณ เพราะ ไม่มีสถาบันใดก่อนการพัฒนาาระบบการศึกษาและการเข้ามาของเทคโนโลยีแผนใหม่จะขึ้นมา และ เป็นที่พึ่งทางปัญญาได้ดีกว่าสถาบันสงฆ์ ดังนั้นวัดจึงฝังแน่นและแนบสนิทกับหมู่บ้านตลอดมา ประเพณีใดหรือพิธีกรรมใดเกี่ยวกับพุทธศาสนา จึงยังเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านหรือกลุ่มชาวนาอยู่ เสมอ

วัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชาวนาบางอย่างอาจเลือนหาย และหมดความนิยมไปตามอิทธิพล ของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การเล่นซอพื้นเมือง การเล่าคำว หรือนิทานพื้นบ้าน ทั้งนี้เพราะสิ่ง บันเทิงดังกล่าวแล้ว ให้ความเพลิดเพลินใจ บรรเทาความเครียดได้จริง แต่ไม่สามารถขจัดความ หลุดพ้นจากทุกข์อันถาวรได้ พิธีกรรมทางศาสนาถึง ไม่ขจัดความหลุดพ้นจากทุกข์ให้เห็นทันตา แต่ยังเป็น ความหวังของการหลุดพ้นทั้ง โลกนี้และ โลกหน้า ดังนั้นพิธีกรรมด้านศาสนาจึง เป็นที่ยอมรับของ กลุ่มชาวนา ซึ่งขาดความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น

การแข่งขันกลองหลวงจึงเป็นที่นิยมในกลุ่มชาวนาผู้สูงอายุอยู่เสมอ เพราะสามารถให้ความหวังในการหลุดพ้นทุกข์ทั้ง โลกนี้และ โลกหน้าได้ การแข่งขันกลองหลวง เพื่ออนุรักษ์ประเพณีจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

สำหรับคนรุ่นใหม่สาวที่ลดความนิยมก็เป็นเพราะว่าอุดมการทางพุทธศาสนามีความสำคัญลดน้อยกว่าอุดมการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงทำให้เกิดการรับอุดมการใหม่และปิดกั้นอุดมการเก่าแบบคนรุ่นพ่อ ดังนั้นชนวนการกลองหลวงจึงมีความสำคัญแต่เพียงความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว และสิ่งเหล่านี้ก็สามารถจัดหาเทคโนโลยีใหม่แทนได้ ดังนั้นกลุ่มคนรุ่นหนุ่มส่วนมากจึงปฏิเสธกลองหลวง นี่คือการวิเคราะห์เฉพาะด้านวัฒนธรรม มิได้กล่าวถึงเหตุผลด้านเศรษฐกิจ แต่มีได้หมายความว่าองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจไม่มีความสำคัญ

ในส่วนของรัฐ ได้วิเคราะห์ให้เห็นแล้วว่า นโยบายหลักของรัฐตั้งแต่ระบอบเผด็จการถึงประชาธิปไตย เน้นด้านความมั่นคงปลอดภัยและการอยู่ดีกินดี เป็นประการสำคัญ อำนาจ กลไก และบุคลากรของรัฐได้เปลี่ยนแปลงตามรูปแบบของการปกครอง และระบบเศรษฐกิจ แต่เป้าหมายหรือนโยบายคงเดิม ดังนั้นเมื่อพิธีกรรมกลองหลวงไม่มีเนื้อหา และรูปแบบในการต่อต้านรัฐ รัฐจึงวางเฉยหรือส่งเสริมบ้างซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมกลองหลวง ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง เนื่องมาจากสาเหตุภายในสังคมชาวนา ที่คิดค้นหาวิธีการใหม่เพื่อชัยชนะในการแข่งขัน สาเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ปัจจัยภายนอกอันเนื่องมาจากอำนาจรัฐ อันประกอบด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจใหม่ นับตั้งแต่ได้เปิดการค้าอย่างเสรีตั้งแต่ พ.ศ. 2398 ระบบการผลิตเพื่อยังชีพ ได้เปลี่ยนเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขายอย่างช้า ๆ การเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นจากส่วนกลางมุ่งสู่ส่วนภูมิภาคหรือท้องถิ่น หลังจากได้ประกาศกฎหมายส่วนกลางในหัวเมืองล้านนาตั้งแต่ พ.ศ. 2427 แล้ว การขยายตัวด้านเศรษฐกิจการเมือง หรือการขยายตัวของวัฒนธรรมหลวงก็เข้าสู่หัวเมืองล้านนามากยิ่งขึ้น ประมาณ 100 ปีต่อมา เขตกลองหลวง ลำพูน เชียงใหม่ ได้ขยายตัวเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขายอย่างเต็มที่ ได้เกิดพืช

เศรษฐกิจประจำหมู่บ้าน เกิดการใช้ที่นาตลอดปีเพื่อรับใช้ระบบการผลิตเพื่อขาย จึงเป็นเหตุผลหนึ่งทำให้ชาวนาสันใจกลองหลวงลดน้อยลง แต่อุตสาหกรรมการค้าสินค้าทำให้ชาวนาในหมู่บ้านส่วนหนึ่งละทิ้งกลองหลวงไม่ได้ ก่อน พ.ศ. 2500 การเล่นกลองหลวง 2 ฝั่งลุ่มน้ำปิงมีกว้างขวางมากกว่าสมัยปัจจุบัน

เทคโนโลยีใหม่ เทคโนโลยี มีส่วนทำลายวัฒนธรรมกลองหลวงอย่างยิ่ง ระบบถนนสื่อสารมวลชน ซึ่งเข้าสู่หมู่บ้านนำสิ่งใหม่มาให้แก่สังคมชาวนา เป็นต้นว่า ละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ รายการมวย หรือลักษณะความบันเทิงอื่น ๆ เป็นตัวการสำคัญในการหันเหจิตใจของคนหนุ่มสาวซึ่งห่างวัดอยู่แล้วเบี่ยงเบนไปสู่ "ของเล่น" ใหม่ได้ง่าย ซึ่งผิดกับผู้สูงอายุศาสนายังเป็นหลักของจิตใจ จึงให้ความสนใจในพิธีกรรมกลองหลวงมากกว่าคนหนุ่มสาว

นโยบายของรัฐในเรื่องวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อยใดที่ขัดแย้งกับหลักความมั่นคง ปลอดภัยของรัฐ วัฒนธรรมย่อยต้องถูกกำจัดและปราบปราม แต่ถ้าไม่ขัดแย้งรัฐก็ปล่อยปละละเลยเพื่อเป็นที่ระบายความเครียดของกลุ่มชาวนา กลองหลวงทำให้เกิดการรวมผู้คน แต่เป็นการรวมผู้คนในด้านสันติ ไม่เป็นอันตรายต่อรัฐ เช่น ขบวนการ "ผีบุญ" หรือ "ตบบุญ" เป็นขบวนการของผู้วิเศษรวมคนเพื่อต่อต้านรัฐ รัฐจึงต้องปราบปราม กลองหลวงนอกจากรัฐไม่ปราบปรามแล้วยังสนับสนุนอีกด้วย ดังนั้นการแข่งขันกลองหลวงซึ่งเริ่มต้นจากชาวบ้านจัดการแข่งขันในงานปอยหลวงประจำวัดต่าง ๆ หรือแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน กลับกลายเป็นการแข่งขันในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ของรัฐ ควบคู่กับกิจกรรมของชาวบ้าน

4. กลองหลวงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

นับตั้งแต่รัฐได้มีแนวนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา พร้อมกับการกำเนิด องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) แล้วขยายงานเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) ใน พ.ศ. 2522 นโยบายของรัฐจากส่วนกลางกระทบถึงเชียงใหม่ ดังนั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา เชียงใหม่ได้ขยายตัว

ทางด้านกาการท่องเที่ยวขึ้นอย่างช้า ๆ ค่อย ๆ ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นใน พ.ศ. 2522 ได้ขยายสนามหินเชียงใหม่นั้นเป็นสนามบินนานาชาติ การเดินทางจากกรุงเทพฯ มาเชียงใหม่สะดวกสบายทั้งทางเครื่องบิน และรถยนต์ รถไฟ การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มิได้กระทบต่อเชียงใหม่เท่านั้น ยังกระทบต่อลำพูน และจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ อีกด้วย เพราะจังหวัดดังกล่าวมีแหล่งท่องเที่ยวและระบบการคมนาคมที่สะดวกสบาย

ในด้านกลองหลวง ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 2 ประการ คือ

4.1 นิธิกรรมกลองหลวง และการแข่งขันกลองหลวงเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว (Tourism Supply) กล่าวคือ มีการจัดการแข่งขันกลองหลวง หรือแห่กลองหลวงเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเช่น ในงานเทศกาลร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจัดขึ้นประมาณเดือนเมษายนของทุกปี จะมีการแข่งขันกลองหลวงในงาน หรืองานเทศกาลลำไยของจังหวัดลำพูน การแข่งขันกลองหลวงซึ่งเกิดจากการนัดหมายในกลุ่มสังคมชาวนาแบบปากต่อปาก ก็กลายเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว ซึ่งโฆษณาผ่านสื่อมวลชนให้ทุกคนเข้าไปร่วม ทั้ง ๆ ที่อุดมการเกี่ยวกับ เรื่องกลองหลวงแตกต่างกัน

4.2 กลองหลวงกลายเป็นสินค้า ในปัจจุบันร้านขายของเก่าหรือพิพิธภัณฑ์เอกชน จัดสินค้ากลองหลวงไว้จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว บางครั้งก็เป็นกลองหลวงเก่าจริง แต่บางครั้งก็สร้างเลียนแบบให้เหมือนของเก่า กลุ่มพ่อค้าในเมืองได้เดินทางไปยังวัดต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน และเชียงใหม่ เพื่อซื้อกลองหลวงเก่า ราคา ไบละ 4,000 - 7,000 บาท ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นกลองหลวงเก่าประจำวัดต่าง ๆ ซึ่งผู้สร้างอุทิศเพื่อศาสนาก็ได้แปรสภาพเป็นสินค้าถูกส่งไปยังร้านขายของเก่าในเขตของการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในท่ามกลางกระแสหลัก การจำหน่ายกลองหลวงเก่าเป็นสินค้า แต่ยังมีวัดเพียงส่วนน้อยซึ่งมีแนวความคิดในการอนุรักษ์และรักษากลองหลวงเก่าดังกล่าวแล้วไว้ควบคู่กับวัด เช่น กรณีของวัดป่าจิว ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ หรือกรณีของวัดพระนุทธบาท ตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

5. สถานภาพและบทบาทของกลองหลวงในสังคมใหม่

จุดเริ่มต้นของกลองหลวงเกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มชาวนาที่จัดพิธีกรรมขึ้นมาจากความศรัทธาในศาสนา และกลับกลายมาเป็นการแข่งขัน ในระดับกลุ่มชาวนาในระบบการผลิตเพื่อยังชีพ แล้วเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย สถานภาพของกลองหลวง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สร้างไว้เป็นพุทธบูชาเพื่อพระศาสนา และนำมาแข่งขันในยามวัดมีงานเทศกาล สถานภาพจากกลองหลวงที่ศักดิ์สิทธิ์ในระบบวัฒนธรรมย่อยของระบบการผลิตเพื่อยังชีพ กลายเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวในระบบวัฒนธรรมหลวง ของระบบการผลิตเพื่อขาย ของสังคมปัจจุบัน

บทบาทซึ่งรับใช้สังคมชาวนาในด้านศาสนา กลับมามีบทบาทใหม่ในด้านการท่องเที่ยวและการฟื้นฟูประเพณีของรัฐควบคู่กับบทบาทเก่า สนามการแข่งขันกลองหลวงเปลี่ยนจากวัดในหมู่บ้าน เป็นสถานที่ราชการ ผู้จัดการแข่งขันจากกลุ่มชาวนากลับกลายเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในบางครั้ง แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน (พ.ศ. 2532) กระแสหลักในพิธีกรรมกลองหลวงยังคงเป็นวัฒนธรรมย่อยของชาวนา แต่เปลี่ยนบทบาทรับใช้รัฐในบางครั้ง

6. กลองหลวงในอนาคต ตลอดเวลา 100 กว่าปี ที่ก่อกำเนิดกลองหลวงรุ่นใหม่แบบรูเล็ก แต่กลองหลวงรุ่นเก่ามีวิวัฒนาการที่ยืนยาวกว่านั้น กลองหลวงได้เปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบและหน้าที่ ผันแปรไปตามความต้องการของสังคมชาวนา และอำนาจรัฐที่อยู่เหนือสังคมชาวนา ประวัติศาสตร์ของกลองหลวงมิได้หยุดนิ่ง กงล้ออันรองรับกลองหลวงยังคงหมุนเวียนอยู่ต่อไป ถ้าหากวัดและพุทธศาสนายังเป็นแกนนำทางด้านจิตใจของชาวบ้าน และสภาพเศรษฐกิจตลอดจนอำนาจรัฐ ไม่บ่อนทำลายสิ่งดังกล่าวแล้ว ในระบบการผลิตเพื่อขายและการเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีใหม่ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เข้าสู่หมู่บ้าน รัฐน่าจะส่งเสริมวัฒนธรรมย่อยของท้องถิ่นให้มากกว่านี้ มิฉะนั้นแล้วขอบวงการกลองหลวงก็กลายเป็นประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน